

на власній землі, зберігати народні традиції, віру і рідну мову. Минулі події, криваві і братовбивчі, не стерлися з пам'яті сучасних мешканців села.

Найбільш детально автор розглянув життя села у радянський період. Відповідний розділ у його книзі насичений фактами, які дослідник почерпнув із дрогобицької преси тих часів, а також зі спогадів односельців. Правдиво і безсторонньо Йосип Андрійович навітлює становище добрівлянців у період колективізації, яка тотально охопила західноукраїнські села у повоєнний період, прикріпила селянина до колгоспу та зробила об'єктом радянських аграрних відносин. Автор ілюструє негативні явища вказаної системи на прикладі свого села, показує її екстенсивність. Цікавими є біографічні характеристики дійових осіб Добрівлян радянської доби, котрі старалися прислужитися системі. Все ж відчутне вболівання Захарії за долями тих, які змушені були змиритися і пристосуватися до радянського укладу життя, але залишалися у душі патріотами.

Цінними є розділи праці про освітнє, культурне і релігійне життя села. Окремий із них Захарія присвятив некрополю Добрівлян. Автор зробив його опис, подав схематичне розташування “старої” (давньої) і “нової” частин сільського цвинтаря та зробив перелік зі стислою інформацією про дату народження, смерті, діяльність похованих там добрівлянців.

Останній розділ праці Йосипа Андрійовича присвячений найновішій історії села. У ньому автор замислюється над перспективами розвитку Добрівлян та констатує характерні для переважної більшості населених пунктів України явища: безгосподарність керівництва, занепад культури і моралі сільського молодого покоління, екологічну проблему, вимушену трудову міграцію мешканців села тощо. Разом з тим Захарія описує здобутки добрівлянців, пов'язані з діяльністю місцевого осередку “Союзу Українок”, релігійної громади і церкви, політичною активністю односельців, які вселяють надію на краще майбутнє села.

Підсумовуючи, потрібно наголосити на тому, що книга Йосипа Андрійовича Захарії є цікавою і корисною для істориків, краєзнавців, учнів і учителів шкіл, студентів і викладачів вузів, для широкого загалу шанувальників історії Дрогобиччини. Автор зробив вагомий крок у дослідження минулого Добрівлян, його зусилля високо оцінять послідовники, яких ще чекає багатий архівний матеріал з історії села, спроможний суттєво доповнити або спростувати наведені у рецензованій праці факти.

Лідія ТИМІШ

“ЯКБИ ТИ ЗНАВ, ЯК МНОГО ВАЖИТЬ СЛОВО...”

Ці слова Івана Франка пригадалися мені у зв'язку з опублікованою книжкою “Слово про Нижанковичі”, яка побачила світ у львівському видавництві “Камула” влітку 2011 р. (упорядник текстів, редактор і автор вступної статті М. Прокопець). Похвально, що з'явилася ще одна праця, присвячена одному населеному пункту з давніми містечковими традиціями і привілеями магдебурзького права. Задум авторів і упорядника стає зрозумілим вже з викладу основних пунктів змісту роботи (с. 255). У ньому виділені такі рубрики: “Тут твоє коріння”, “Історичний нарис про

Нижанковичі”, “Сакральне будівництво”, “Розвиток освіти”, “Медичне обслуговування”, “Просвітянське життя”, “Нижанковичани – учасники національно-визвольної боротьби за свободу та незалежність”, “Спортивне життя у Нижанковичах”, “Нижанковичанам – наша любов”. Це свідчить, що книга є збіркою окремих тематичних нарисів про Нижанковичі і не претендує на повне і всебічне висвітлення політичної та соціальної історії і культури цього населеного пункту. Під таким кутом зору я й почав ознайомлення з поданими текстами. Від самого початку стало зрозумілим, що в книзі зібраний різний маловідомий, а почасти й невідомий для ширшого загалу читачів фактичний матеріал, до речі, вдало доповнений численними світлинами. Наведено дуже багато прізвищ тих нижанковичан, які внесли свою лепту в національне і громадсько-культурне життя містечка і краю назагал. В сукупності видання дає цікаву інформацію про Нижанковичі і могло б використовуватися не лише з науково-пізнавальною, але й навчальною метою. Якби не кілька “але”.

Як науковець, я тривалий час вивчаю на підставі історичних документів історію українського Підгір'я, тому з великою зацікавленістю не просто переглянув, але й з олівцем у руках прочитав весь текст в надії дізнатися про те, що, через незнання, пройшло повз мою увагу або виявити ті факти і події, яким не надавав у свій час гідного значення, але в контексті викладеного матеріалу вони зазвучали по-новому. Тим більше, на останній сторінці книжки заявлено, що вона є науковим виданням, яке підготувала М. Прокопець. Не вдаючись у жодну критику (автори текстів писали так як могли і що знали, за що їм велика подяка), дуже коротко викладу деякі зауваження і міркування, які змусили мене взятися за перо для їх оприлюднення.

Передовсім зазначу, що наукове видання вимагає покликів на використані джерела і літературу, чого я там майже не побачив. Тому цю книгу можна було б трактувати лише як популярну працю і не дуже зважати на поданий фактаж. Проте виявився один нюанс, який мене прикро вразив. Передовсім він стосується того, що на кількох сторінках “наукової” праці М. Прокопець прочитав тексти, почерпнуті з моєї монографії “Старосамбірщина: історія і культура” (Львів, 2009), над якою я працював майже тридцять років і про яку жодним словом не згадано у “Слові...”. Та й на цей плагіат можна було не звернути уваги. Бог розсудить тих авторів, які за І.Котляревським пустилися промишляти і віддали “чужее в печать” (с. 10-13, 17-18, 52). Гірше інше – читачі, передовсім нижанковичани і, особливо, учні будуть читати цю книжку і, схилиючись перед авторитетом друкованого слова, сприймати все як дійсні історичні факти.

Прикро, але окремі, нібито використані книжки, автор відповідного тексту навіть не бачив, не те, щоб ними користувався. Інакше, як пояснити, що монографія польської дослідниці Беати Лоренс “Церковні братства у Перемишльській єпархії...” приписана якомусь В. Лоренсу під перекрученою назвою (с. 52). Далі я лише перерахую ці прикрі недоречності, яких можна було б уникнути при уважному підході Упорядника до опрацьовуваних нею текстів. До речі, при розмові зі мною М. Прокопець заявила, що вона тільки впорядковувала надані їй матеріали. З цього приводу лише констатую, що людина, яка є автором кількох художніх і поетичних творів і претендує на високе звання письменника, повинна брати на себе відповідальність за зміст друкованого слова, яке вона читала і бралася за редагування (на с. 256 зазначено, що М. Прокопець є редактором-упорядником видання). Очевидно, не варто бездумно подавати тексти, написані самостійно і відомими їй людьми, які щиро прагнули донести до ширшого читача відомості про Нижанковичі. Вони могли й не знати, що плагіат, м'яко кажучи, не схвалюється. Щоб уникнути цього та іншого непорозуміння, в роботу втручається

літературний і науковий редактор, якщо відповідальність не бере на себе автор праці.

Настав вже час відмовитися від імперського радянського мислення, але не для М. Прокопець. Чого вартий лише такий пасаж: “усі промислові підприємства було націоналізовано, їхніми господарями стали робітники” (с. 40). Так було за комуністично-радянською ідеологією, а насправді робітники ніколи не були господарями фабрик і заводів. Може Ви, п. Упорядник, назвете мені інші приклади? Влітку 1944 р. у Нижанковичі вступили (за книжковою версією – “визволили”) частини Червоної, а не Радянської армії (с. 42). Офіційне перейменування цих збройних сил СРСР відбулося пізніше. Навряд чи можна вірити інформації, що ціла татарська орда штурмувала церкву св. Трійці (с. 50). Чи задумувалася Упорядник над чисельністю орди і чи вона могла розміститися на невеликій території маленьких Нижанковичів? Перепису населення в 1920 р. на території Польщі не було (с. 26), а констатація цього факту є свідомою фальсифікацією.

Для розуміння історичної правди дуже важливо послуговуватися правильною і науково вивіреною термінологією. Натомість у книжці про Нижанковичі цей принцип повністю проігнорований. Зазначу лише, що від 1774 р. у Галичині вживається термін “греко-католик”, а не “уніат” (с. 57). Невідомо чим керувалася Упорядник, використовуючи терміни “батюшка”, “священик” і “отець” на позначення одної і тої ж духовної особи (с. 50, 59). Незрозуміло, чому М. Прокопець так наголосила на міжконфесійному конфлікті двадцятилітньої давності і наведеними на с. 63 рядками намагається роздмухувати іскру вже давно зітлілого вогнища. Вересневий візит 2011 р. Патріарха Української православної церкви (КП) Філарета до Хирова показав цілком інші реалії. Проте для Упорядниці виявилось головнішим кинути камінь розбрату і не зважати на наслідки. Натомість багатьом віруючим боляче читати, що сьогодні в Нижанковичах між мешканцями є “смути, злоба і безпричинна ненависть” (с. 63). Чи так воно є насправді? Не заперечуючи існування футбольної команди “Прикордонник”, зазначу лише: в 1961 р. нижанковицький клуб “Авангард” став володарем кубка району, а світліну гравців помістила газета “Ленінський прапор”. Та в книзі немає про це жодного слова, натомість поданий великий перелік прізвищ.

Наступний блок зауважень стосується ряду суперечностей у викладі матеріалу, зокрема про читальню М. Качковського (с. 27-28, 143), чисельність розстріляних євреїв (с. 42, 79), у написанні прізвищ та імен (Смішкевич Софія і Смішкевич Зоня (с. 85, 222), Багачики і Богачики (с. 224 та ін.). Як курйоз можна сприймати наведений на с. 94 факт, що Й. Лось є професором історичних наук (такого звання в природі не існує) і викладає історію у Львівському університеті, а на с. 101 – він вже доктор політологічних наук (замість правильної назви – політичних наук) і ні слова про його викладання історії в цьому виші. Глибоко шануючи акторський талант Народного артиста України Є. Федорченка, навряд чи доцільно наводити 7 світлин цього автора, з яких 5 – приватного характеру і жодним чином не доповнюють харизму Майстра сцени.

Діючі правила українського правопису чітко зафіксували використання великої і малої букв у власних і загальних назвах, але в книжці цієї вимоги не дотримано (с. 66, 67, 225 та ін.). Багато є й граматичних помилок, за які вчителі знижують учням оцінки. Наведу далеко не повний перелік таких “шедеврів”: Фрац II (замість Франц II, с.10), художник Богдановський (Богданський, с. 49) єпископ Куцеловський (Кочиловський, с. 56), шимитизм (шематизм, с. 55), священник (священик, с. 57, 74),

православ'я, с. 59), назви населених пунктів (с. 44, 202) та ін. Логічніше говорити про Першу святу Сповідь, а не Перше святе Причастя, оскільки діти причащаються часто ще на руках у матерів (с. 62).

Перелік таких і подібних зауважень можна продовжувати, але всі вони подібні і при бажанні авторів і упорядника в майбутньому їх можна уникнути. Тому на цьому завершу короткий огляд “Слова про Нижанковичі”. Вважаю, що нижанковичани за-слуговують на краще і грамотніше висвітлення своєї історії і культури. Сподіваюся, що в майбутньому вони отримають дійсно наукову і виважену за фактами і трактуванням працю про своє містечко зі славними історичними традиціями і багатою духовною та матеріальною культурою.

Михайло КРІЛЬ

Францішек Равіта-Гавронський як дослідник українського
минулого
(**Eugeniusz Koko, Franciszek Rawita-Gawroński (1846 – 1930)**
wobec Ukrainy i jej przeszłości, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu
Gdańskiego 2006, 276 s.)

Взаємні національні уявлення, стереотипи та кліше, якими вони обростають, зазвичай мають своїх авторів. Коли йдеться про злам XIX – XX ст., то у формуванні суспільної думки про той чи інший народ важко переоцінити роль преси та популярної літератури – засобів швидкого і емоційно підкріпленого інформування широких мас населення. У випадку польсько-українських національних взаємин таким голосним ретранслятором української теми для польської аудиторії став Францішек Равіта-Гавронський. Обдарований журналіст та літератор, що народився в Україні, обрав історію цієї землі об'єктом ос обливої уваги. Безумовний письменницький талант помножений на неабияку працьовитість робив його праці популярними в зацікавленому українськими проблемами середовищі польського суспільства. А серед провідних діячів польських націоналістичних угруповань погляди Ф. Равіти-Гавронського з цього питання взагалі вважалися доволі авторитетними. Проте творчість Ф. Равіти-Гавронського була вельми специфічною, оскільки той образ України який він творив був позначений негативізмом. Але міцно вкорінювався і знаходив відгуки в розбурханому протистояннями з українцями польському суспільстві, та так, що відголоси акцентованої Равітою “теорії кресів” спостерігаються й досі¹.

Сприймаючи українців крізь призму української історії, Ф. Равіта-Гавронський вважав, що ця спільнота успадкувала козацькі анархічні традиції. Таке бачення передовсім зумовлено зростанням наприкінці XIX ст. українських національно-незалежницьких прагнень, що почали суттєво підважувати традиційний лад. Це створювало потенційні загрози для поляків, котрі жили в Україні, позаяк заперечувалася можливість приєднання цих земель до майбутньої Польщі. Відтак у творчості Равіти так багато паралелей між козацькими XVI – XVII століттями та сучасністю і постійного наголошування на тому, що остання успадкувала найбільш негативні риси минулого. Такий очевидно